

Nazirlər Şurası nəzərdə tutulur. Xəbərin əvvəli qəzetdə getmədiyi üçün anlaşılmır.

“Məryəm ünasiyyə məktəbi”: Mariinski qız gimnaziyası nəzərdə tutulur.

[Elanlar]

“İyun ayının 25-də...”

səh. 227. “qran”: İranda bir müddət işlədilmiş gümüş pul.

Bazar ertəsi, 14 iyul 1919-cu il, nömrə 224

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 15 şəvvalül-mükərrəm sənə 1337. 14 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

OPERETTA

**Hökumət Teatrosunda
Aşam tamaşası**

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy
Qardaşlarının Müdiriyyəti
Düşənbə [bazar ertəsi] günü,
şəvvalül-mükərrəm ayının 15-də
(iyul ayının 14-də 1919-cu ildə)
şüküllu [təntənəli] bir surətdə
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
Üzeyir bəyin

**“O olmasın, bu olsun”
operası.**

Biletlər indidən teatronun
kassasında satılmaqdadır.
Tamaşa başlanacaq
aşam saat 9-un yarısında.

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

**Azərbaycan Dəmiryol Müdiriyyətin-
dən**

Əmrnamə nömrə 66
2 iyul 1919

İkinci uçaqstok mühafizə naçalnik mü-
vini vəzifəsini müvəqqətdən ifa edən Niko-

lay Koşelyov öz vəzifəsinə müvafiq olma-
dığından, iyulun 1-dən xidmətdən kənar
edilir.

Yollar naçalnik, mühəndis:
T[eymur bəy] Məlikaslanov
Mühafizə naçalnik:
[Xanbaba bəy] Sədrəddinbəyov

Əmrnamə nömrə 67

Dördüncü uçaqstok mühafizə xidmətçisi
Hüseyn Rəhmanov kişmiş oğurluğu işin-
də tutulmuş olan maşinist Kiril Rakotin-
dən 220 manat miqdarında aldığı rüşvəti
naçalnikə təqdim etmişdir. Mühafizə xid-
mətçisi Hüseyn Rəhmanov vəzifəsini bu
cür sədaqətli ifa etdiyindən xidmət na-
mından ona razılıq izhar edirəm.

Yollar naçalnik, mühəndis:
T[eymur bəy] Məlikaslanov
Mühafizə naçalnik əvəzinə:
[Osman] Mirzəbəyov

Əmrnamə nömrə 68

3 iyul 1919

Dəmiryollar mühafizə naçalnik müavi-
ni Georgi Georgiyeviç Dotsov öz ərizəsi-
nə görə həmin iyul ayının 20-də xidmətin-
dən kənar edilir. Ona verilən 3339 nöm-
rəli birinci klas bileti və şəxsi şəhadətna-

məsi etibardan saqit [etibarsız] hesab olunur.

Yollar naçalniki, mühəndis:

T[eymur bəy] Məlikaslanov

Mühafizə naçalniki:

[Xanbaba bəy] Sədrəddinbəyov

Əmrnamə nömrə 17

6 iyul 1919

İkinci uçastok mühafizə xidmətçisi Yunis Yaqubov vaqonda pud yarım un aparmasına icazə verməkdən ötrü Viktor Taranov nam [adlı] sərnışindən aldığı 40 manat rüşvəti naçalnikə təqdim etmişdir. Mühafizə qulluqçusu Yunis Yaqubova öz vəzifəsini bu cür sədaqətli ifa etməsinə görə xidmət namından razılıq izhar edirəm.

Əslində imza etdi:

Yollar naçalniki əvəzinə mühəndis:

Vakilov

Mühafizə naçalniki:

[Xanbaba bəy] Sədrəddinbəyov

Əmrnamə nömrə 73

9 iyul 1919

Həmin iyulun 8-dən Ağsalah Hacıyev ikinci uçastok mühafizə naçalniki müavini vəzifəsini müvəqqətdən ifa etməyə buraxılır.

Əslində imza etdi:

Yollar naçalniki, mühəndis:

T[eymur bəy] Məlikaslanov

Mühafizə naçalniki:

[Xanbaba bəy] Sədrəddinbəyov

Neft ticarəti haqqında

Aksiz, gömrük və kirayə üçün möhlət verilməklə rəhnsiz neft və neft məhsulatu aparmaq üçün 1919 sənəsi iyulun 7-də

Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] nəzdindəki Maliyyə və İqtisad Komitəsi tərəfindən təsdiq edilmiş müvəqqətdən qanunlar:

Aksiz, gömrük və kirayə üçün möhlət verilməklə rəhnsiz Batuma neft məhsulatu göndərilməsi ancaq Sovet Syezd nəzdində olan neft və neft məhsulatu satışı bürosunda iştirak edən neft firmaları namından olar. Firma neft göndərdiyi zaman öz malını Batumda özü satacağı və ya bu işi başqasına həvalə edəcəyi arzusunda olduğunu izhar edir. Yük gərəkdir büronun adına və onun ixtiyarına göndərsin, yaxud həman neft firması namına ki, hansı ki, öz malını özü satacağını izhar etmişdir. Aksiz, gömrük və kirayə üçün möhlət vermək üzrə göndərilən neft yüklərinin dublikatları göndərənların əlinə verilməyib, Batumda olan Azərbaycan Cümhuriyyəti general-konsulu namına göndərilir. Mal göndərənlərə isə göndərilən neft məhsulatinın vaqon miqdarı, dürüst vəziyyəti və nə növ olduğu haqqında müfəssəl bəyanatla şəhadətnamələr verilir. Vaqonlar Batuma gələn kimi neft konsulun nümayəndəsi iştirakı ilə büro ixtiyarında olan anbarlara tökülür. Varid [daxil] olan yükün miqdarı haqqında müfəssəl əqd [akt] yazılıb, konsulxana və büro nümayəndələri tərəfindən imzalanaraq saxlamaq üçün büronun məsuliyyətinə verilir.

Neft məhsulatinın aksiz, gömrük, kirayə və qeyri nakladnoy xərcləri verildikdən sonra həman anbarlardan buraxılmasına icazə verilir. Neft satışından hasil olan və firmanın, büronun ehtiyacı üçün mal mübadiləsindən ötrü istifadə edilməyən məbləğ yükün göndərildiyi yerə görə, valyuta ilə Batumda Azərbaycan nümayəndəsinə və ya şərt edilən banka ve-

rilir. Bunun əvəzinə isə mal satan (firma və ya büro) Bakıdan Batuma göndərilən malın kursuna görə, Bakı pulu alır. Bu kurs Ticarət və Sənəət Nəzarəti tərəfindən qoyulub, Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti ilə Bakı birjası nəzdində olan komitə tərəfindən xüsusi surətdə təsdiq edilən qanun üzrə təyin edilir.

Batumda yükləri buraxmaq, almaq və saxlamaq qanunları, bundan ötrü lazım olan qulluqçular ştatı və ştata lazımı düsturüləməllər [təlimatnamələr], həmçinin bunlara məsarif təyini və bu məsarifləri almaq üsulu büro tərəfindən hazırlanıb Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən təsdiq edilir. Hər həftə büro (yaxud konsulxana nümayəndəsi) Batumdan buraxılacaq neft məhsulatu haqqında büronun və ya əlavə firmaların verəcəkləri pulları haqqında Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinə xəbər verməlidir.

İmza etdi:

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti

nəzdində olan Şura üzvü Manço

Əslində mütabiqdir.

Ümumi şöbə kargüzarı (imza)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

London - İngilis Bəhriyyə [Donanma] idarəsində 70 nəfər Almaniyə bəhri afiserlərinin siyahısı vardır ki, bunların içində məşhur Tirpitz də vardır. Skapada flotu qərq etdiklərinə görə, bunlar mühakimə ediləcəklərdir.

* * *

Royter xəbər verir ki, ingilislər Şimali Rusiyanı təxliyəyə başlamışlardır. Yaxın bir zamanda orada kimsə qalmayacaqdır. Qafqaziyadan da ingilis əsgərləri dəvət ediləcəklərdir.

Denikin yanında

Denikin ilə yaxın olan və bu günlərdə Londona varid olan [gələn] bir ingilis afiseri ilə “Royter” ajansı müsahibədə bulunmuşdur. Afiser demişdir ki, Yekaterinodarda Denikin ixtiyarında 17 milyon ingilis lirəsi qiymətində ləvazimi-hərbiyyə [hərbi ləvazimat], külli aeroplan, tank, silah vardır. Afiser əlavə eyləmişdir ki, Yekaterinodarda mahir təyyarəçilər də mövcuddur. Londonda Denikin Kolçaka mülhəq olmasına [qoşulmasına] böyük əhəmiyyət verilir. Çox mümkündür ki, yaxın bir zamanda bu iki generalın ordusu birləşsin.

* * *

Almaniyanın hökumət qoşunları Hamburg şəhərini işğal etmişlərdir. Müsahibədə [toqquşmada] 160 nemes saldatı qətl edilmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Feldmarşal Hindenburg

Feldmarşal Hindenburg öz istefası münasibətilə Almaniyə Baş vəziri Ebertə bu məzmununda bir məktub göndərmişdir:

“Sülh müahidənaməsinin [sazişinin] imza edilməsi münasibəti ilə zeylədəki [aşaqıdakı] məlumatı verməyə özümü borclu bilirəm:

1916-cı il avqust ayının 20-dən Almaniyanın Ali Komandanlığının hər bir binagüzarlığına [qərarına] və hərəkətinə mən cavabdəhəndəyəm [cavabdehəm] və bütün məsuliyyət mənim üzərimə düşür. Hakəza [eləcə də], əlahəzrət Kayzerin də bütün əmr və binagüzarlığına mən məsuləm. Bütün müharibələrin aparılması və üsulu mənim məsləhətim və mənim məsuliyyətimlə icra edilmişdir. Təvəqqe edirəm, bu bəyanatımı alman millətinə və Müttəfiq hökumətlərə yetirəsiniz.”

Sabiq feldmarşal Hindenburg[un] Kolberqdən Hannoverə gəlməsi qayət təmtəraqlı olmuşdur. Hannoverdə vəğzalda mumaileyhi [adı çəkilən şəxsi] böyük cəllalla qarşılayıb, şəhər qlavasını onu istiqbal etmişdir [qarşılamağa çıxmışdır]. Hindenburg özünə edilən ehtiramdan, özünə bəxş edildiyi evdən dolayı təşəkkür etmişdir. Külli izdiham generalı təbrik etmişdir. Hindenburg öz evi yaxınlığında müxtəsər bir nitq irad etmişdir [söyləmişdir]:

“Siz cavan nemeslərin öhdəsinə dağılmış olan Almaniyanı təzadən tikmək düşür. Sizdə nemes ruhu vardır. Siz buna nail olmalısınız ki, düşmənlərimiz bizi məzəmmət etməyib, bizə ehtiram etlənələr. Cənabi-haqqın müavinəti ilə biz yenə kəməfissabiq [keçmişdə olduğu kimi] vətənimizin tərəqqi və təəlisinə [ucalmasına] nail olarıq.”

TÜRKÜSTANDA

Mərvdə

Məhəlli [yerli] qəzetələr xəbər verirlər ki, bolşeviklər Mərvi aldıqdan sonra cid-

di surətdə nizam və qanun bərpa edilmişdir. Qanunu pozan bolşevik əsgərləri güllələnmişlərdir. Bolşeviklər Mərvdə birinci zəruri şeylərə bu qərar üzrə məzənnə qoymuşlardır: çörəyin girvənkəsi 40 qəpik, ət 2 manat 50 qəpik, süd butulkası 3 manat ilaxır.

Türküstanda Azərbaycan Konsulxanası

* İyul ayının 4-də Aşqabadın ümumiyyətlə təxliyə edildiyi münasibətilə Azərbaycan Konsulxanası Mavərayi-Bəhəri-Xəzər [Zakaspiysk] Hökuməti ilə birlikdə Tazəşəhərə köçmüşlərdir. Aşqabad şəhəri bolşeviklər tərəfindən işğal ediləcəyi təqdirdə Azərbaycan təbəələrinin haqqını və əmlakını Şura Hökumətinin Türküstanda aldığı yerlərdə müdafiə etməyi İran konsuluna vəğüzər [həvalə] etmişdir.

* İyul ayının 7-dən etibarən Tazəşəhərdə Konsulxana agentliyi fəaliyyəti müvəqqədən dayandırılmışdır. Agentliyin məmurları Konsulxanaya köçürülüb, şimdiki Tazəşəhərdə Konsulxana işə başlamışdır.

* Bu günlərdə Tazəşəhər hökuməti Azərbaycan təbəələrinin Tazəşəhərdən çıxmasına icazə verməyirdi. Konsulun cidd-cəhdi sayəsində şimdiki bu mümaniat [maneçilik] götürülmüşdür.

* Mərv, Aşqabad, Tecan və İrandan Qızıl-Arvada və Tazəşəhərə külli fərari gəldiyi üçün Azərbaycan Konsulxanası onlara müavinət etmək uğrunda hər növ tədbirlər ittixaz edir [tədbirlər görür]. Tazəşəhərdə yemək və yatmaq üçün yerlər hazır edilmişdir. Qızıl-Arvadda dəxi böylə məntəqələr açılacaqdır. Fərariyərin halı çox fənadır. Şəhərdə ərzaq şeylərinə böyük ehtiyac vardır. Bu axır vaxtlarda yeməli şeylər qətiyyəən bazarda görünməyir.

GÜRCÜ MÜRƏXXƏSİ QAMBAŞIDZE İLƏ MÜSAHİBƏ

Bu günlərdə Londondan varid olan [gələn] gürcü mürəxxəslərindən [nüməyəndələrindən] [David] Qambaşidze zeyldəki [aşağıdakı] məlumatı verir:

“Sülh Konfransı hələ Gürcüstan və Zaqafqaziya cümhuriyyətləri məsələsini müzakirə etməmişdir. Gürcüstana böyük əhəmiyyət verən İngiltərədir. Zaqafqaziya və Gürcüstan məsələsi, Şərq məsələsi ingilis komitəsindədir. Bu məsələ İtaliya komitəsində Rusiya məsələsi kimi idi. Bu axır vaxtlarda onlar İngiltərə komissiyası kimi rəftarda bulunmağı qət etmişlərdir [qərara almışlar]. Yaponlar isə bizim məsələmizi Qərbi Asiya məsələsi kimi tələqqi edirlər [qiymətləndirirlər]. Yalnız Fransa Zaqafqaziya məsələsini Rusiya məsələsi kimi tələqqi edir.

Hamıdan artıq bizim məsələlərdən İngiltərə məlumat alır və hər bir məsələ barəsində düzgün cavab verir. Bizim barəmizdə verilən məlumat böylədir: gərək bizdə və gərək sabiq Rusiyanın başqa torpaqlarında rüşvətxorluq və dövləti əmlakı oğurlamaq şiddətlənmişdir. Bu da rusların yüz illərlə ağılıq etmələrinin nəticəsidir.

Avropa dövlətləri qət etmişlər ki, Rusiyada bolşevizmi yıxınsınlar. Fəqət heç kim Gürcüstanı Rusiyaya mülhəq etmək [birləşdirmək] istəməyir. Bu barədə “Tayms” qəzetəsində yazılmış olan fəqərə [məlumat] general Miln tərəfindən edilən doklada müvafiqət etməyir [uyğun gəlmir].

Bolşevizmi yıxmaq məsələsində avropalılar Denikin ilə Kolçaka artıq ümid bağlamışlardır. Orada Rusiya planı vardır ki,

Gürcüstan və Azərbaycan qitəsindən [bölgəsindən] başqa yerlər qara xətt ilə cızılmışdır.

General Milnin dokladında denilir ki, torpaq reforması artıq narazılığa səbəb olur. General Briqq Londona göndərilmişdi ki, Gürcüstanın Denikin və Dabravol ordu ilə olan əlaqəsini bilsin. Gürcüstanda general Briqq məsələyə aşna olub məlum olmuşdur ki, Gürcüstanın Denikin ilə birləşməyə heç bir həvəsi yoxdur.

Fransada mütəəssib hərəkətlər müşahidə edilir. Mayda olan əmələ nümayişi fransız ordusunun patronu olsaydı müvəffəqiyyətsiz olardı. Ordu bu nümayişi almanlara istinad verirdi. İngiltərədə böyük sosialni reformalar qoyulmuşdur. Bizim istiqlaliliyyətimizi təsdiq edəcəklərinə böyük ümid vardır.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZIRLIQLƏRDƏ]

Ermənistandakı müsəlman qırğınlarından naşi [ötrü] Xariciyyə Nəzarəti tərəfindən Bakıdakı Ermənistan nümayəndəsinə işbu məzmununda bir təliqə [rəsmi məktub] göndərilmişdir:

Azərbaycan Hökumətinin əldə etdiyi rəsmi və xüsusi məlumatla görə, erməni nizami qoşunları top dəstələri ilə Böyük Vedi, Çənan, Qələvan, Qaşlı və başqa müsəlman kəndlərini mühasirə edərək atəşə tutmuşlardır. Azərbaycan Hökuməti istiqlaliliyyət elanının birinci günündən daima kəndi müqəddəratlarını əllərinə almış, rus istibdadından əziyyət və rəza-

lətə mübtəla olmuş qonşu millətlərlə dostluq əlaqəsi peyda etmək, xüsusən hüdd məsələlərinin sülh üzrə həll edilməsi nöqtəyi-nəzərini təqib etmişdir. Millətlərin müqəddəratı həllinə dair məsələlərdə Azərbaycan Hökuməti daima məsələlərin qanun təkmləsinin məhəllərində [yerində] və həkəm [münsif, arbitr] vasitəsilə və yaxud Sülh Konqresində həll edilməsi tərəfdarı olmuşdur.

Təəssüflər olsun ki, Ermənistan Hökuməti Azərbaycan nöqtəyi-nəzərini təqib etmədiyindən, öz müqəddəratlarını əllərinə almış müsəlmanlar əleyhinə cəza dəstələri göndərərək zorla ərazini kəndi torpağına ilhaq etmək [birləşdirmək] xəyalına düşmüşdür. Böylə cəza dəstələri əhəlinin həyəcanına bais olacağı təbii olduğu kimi, qonşu millətlərin miyanında [arasında] da niza [nifaq, çəkişmə] törədə biləcəkdir.

Bütün bu vaxtdək baş vermiş hadisəti [hadisələri] və baş verə biləcək hadisətin bütün məsuliyyətini Ermənistan Hökuməti üzərinə atmaqla, Azərbaycan Hökuməti öz nöqtəyi-nəzərində baqi [dəyişməz] qalmaqla, öz hökumətim namından erməni qoşunlarının müsəlmanlar əleyhinə yapıqları fəaliyyətinə ciddi etiraz etməklə rica edirəm ki, kəndi hökumətiniz nəzdində müsəlmanlar əleyhinə filcümlə [ümumiyyətlə], xüsusən Milistan-Vedibasər dairəsi kəndləri əleyhinə başlanmış iqdama [addımlara] təcili surətdə xitam vermək üçün təşəbbüsatda bulunasınız.

Xariciyyə naziri: imza

- Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] Ümuri-Xeyriyyə və Na-

fiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] məlum etmişdir ki, hal-hazırda Xüsusi Komisyona tərəfindən Şuşa və Cəbrayıl qəzalarında arpa, buğda və düyü alınmağa başlanmışdır. Nəzarət rica etmişdir ki, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti də öz nümayəndəsini o komisyona təyin etsin. Nəzarət Qarabağdakı kəndi müvəkkilinə müraciətlə Komisyona adam təyin qılmasını təklif etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] idxal və Şura tərəfindən təsdiq edilmiş İrəvəndəki Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin müsəlmanlara müavinət şöbəsi məxaricatı [xərcləri] üçün 177 min rublə təxsisinə [ayrılmasına] dair qanun layihəsi Məclisi-Məbusan təsdiqinə idxal edilmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ermənistandakı siyasi nümayəndəmizə teleqrafən xəbər vermişdir ki, Ermənistan qaçqın müsəlmanlarına paylanmaq üçün onun ünvanına 10 vaqon ərzaq göndərilmişdir. Təqsim məsələsi tənзимindən [bölüşdürmə məsələsinin qaydaya salınmasından] ötrü də Nəzarətin xüsusi məmuru oraya azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

- Bu günlərdə Gədəbəy zavodu fəhlələri əhvalını məhəllində [yerində] təhqiq üçün Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] tərəfindən oraya göndərilmiş Nəzarət kəndi Kazımzadə cənabları səfərindən övdət edib [qayıdıb] zavod əhvalına dair bir məruzə vermişdir. Məruzədən məlum olduğu üzrə, zavod fəhlələrinin əhvalı nəhayət dərəcədə fənadır. Aldıqları məvacib gün-

dən-günə ərzaq və mühimmatın qiyməti artdığından kafi olmayır. Xəstə düşmüş fəhlələri zavod xəstəxanasına qəbul etmək istəməyirlər. Bir çox fəhlə acından və zəiflikdən vəfat etmişlərdir. Zavod sahibləri tərəfindən vəfat etmiş ailələrə maaş verilməyir. Keçən sənənin mart ayından etibarən 8 saatlıq iş günü qəbul edilmişsə də, müştərək müqavilənamə [kollektiv müqavilə] yoxluğundan fəhlələri artıq da çalışdırırlar. Fəhlələr rica edirlər ki, heç olmasa, onlara 20 günlük bir vaxt verilsin ki, əkin işlərinə çıxma bilsinlər. Böylə olarsa, bir qədər təmin edilmiş olacaqdırlar. Fəhlə üçün bəzzaziyyə malı [parça, manufaktura] yoxdur. Binaənileyh [ona görə], rica etmişdirlər ki, Bakıdan mal göndərisin. Fəhlələr arasında Mirzə Sadıqov nam [adlı] bircə nəfər ziyalı fəhlə vardır. Onu da qovmağı təhti-qərara almışdılar. Fəhlələr buna da etiraz edirlər və rica etmişlərdir ki, onun zavodda xalq müəllimi sifəti ilə qalması üçün Maarif Nəzarəti nəzdində təşəbbüsatda bulunulsun. Fəhlələr rica etmişlər ki, onlar üçün gecə kursları güşad edilsin [açılsın].

Məhəllində komisyona ilə müdiriyyət arasındakı müzakirət sayəsində bir çox məsail qət edilsə də [bir çox məsələlər həll edilsə də], bir çox məsələlər də həll edilməmiş qalmışdır.

- Bugünlərdə hökumət qətnamələri və qanunlarını havi [ehtiva edən] bir məcmuə nəşrinə başlanacaqdır. Bundan ötrü “Xüsusi şöbə” nam bir şöbə təsis edilmişdir ki, fəqət [yalnız, ancaq] işbu iş ilə iş-tiğal edəcəkdir [məşğul olacaqdır]. Məcmuənin birinci nömrəsi ən yaxın zamanda təbdən [çapdan] çıxacaqdır.

- Məsai Nəzarəti Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqına müraciətlən məlum etmişdir ki, zəhmətkeşlərin mənafeyi mühafizəsindən ötrü Nəzarət cənbində [Nazirlik nəzdində] təsis edilmiş Münsiflər şöbəsinə öz nümayəndəsini göndərmək üçün İttifaqa müraciət edildisə də, rəddi-cavab alındı. Axırncı dəfə olaraq Nəzarət rica etmişdir ki, oraya nümayəndələr göndərisin. Əks surətdə şöbə xidmətçiləri buraxılaraq şöbə təsviyə [ləğv] ediləcəkdir.

- Xariciyyə Nəzarəti Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciətlən məlum etmişdi, Məvərayi-Bəhri-Xəzər [Zakaspiysk] Hökuməti qüvəyi-hərbiyyəsi [ordusu] tərəfindən boşaldılmış Bayraməli və Mərvdən İrana qaçmış müsəlmanlara müavinət üçün hökumətdən para istəməlidir. Zira bunların bir hissəsi əvvəlki yerlərinə, digər hissəsi isə Bakıya qayıtmaq məcburiyyətində qalmışlardır. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti məsələni Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] vermişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən Cavad qəzasının Qalaqayın kəndi əhalisi tərəfindən buraxılmış mənqul və qeyri-mənqul [daşınan və daşınmaz] əşya və imarətlərin siyahısını tutmaq üçün Talışinski oraya göndərilmişdir. Talışinski cənabları həman köydə yaşayan Şamaxı qaçqınlarının da əhvalını təhqiq etməlidir.

- Gəncə nahiyə müfəttişliyi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti indində [nəzdində] İrəvan qaçqınlarının məcburən Ərəş və Şəki qəzalarında sakin etdiril-

mələri haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur. Zira əkilmiş tarlalar sahibləri tərəfindən buraxıldığı üçün məhv olub getməkdədir. [Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə] Nəzarəti Ziraət və Dövləti Əmlak Nəzarətindən tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti əmr vermişdir ki, Bakı Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzindəki] işə məntəqələri üçün 300 min rublə və Bakıya gələn Lənkəran qaçqınları üçün 15 min rublə buraxılsın.

AZDIR

- 2 -

Keçən məqaləmizdə Qarabağ haqqında çox az danışıldığını, az yazıldığını, az çalışıldığını qeyd etmişdim. Şübhəsiz ki, bu söz yalnız bu gün Parlmanda bir məsələ ətrafında danışılmaq üçün deyil, aylardan, hətta illərdən bəri göstərilmiş səhlənkarlığa aiddir. Çünki Qarabağın bugünkü vəziyyəti təzə doğmuş bir şey olmayıb, on illərdən bəri hazırlanmış bir zəminədə, bəslənmiş bir ağacda yetişmiş bir meyvədir.

Bu gün azərbaycanlılar qarşısında Lənkəran, Naxçıvan, Şərur, Ordubad, Borçalı və sairə kimi ərazi məsələləri var. Bəziləri Qarabağ məsələsini də o qəbildən hesab edirlər. Fəqət bu, düz deyildir. O yerlər dövr-istiqlaldə heç vaxt Azərbaycanın əlində olmamışlardır, yabançılar əlində qalmışlardır. Bunları əlimizə almağa çalışırıq.

Çünki vətənimizin ayrılmaz bir qitəsi [hissəsi] hesab edirik. Amma Qarabağ öylə deyildir. Qarabağ heç vaxt bizdən başqasının əlində olmamışdır. Ancaq, bəzi əşqiya [quldur] dəstəsinin qüvvəyi-cəbriyyəsinə [zor gücünə] fəda olur.

Hələ bir il tamam deyil. Məhərrəmül-haramın əvvəlinci günü Türk-Azərbaycan ordusu şəhərə girdi. Komandan C[əmil] C[ahid] əfəndi Xan qızı bulağı ucalığından “Bu yerlər artıq Azərbaycan Hökumətini qəbul edəcəkdir. Burası Azərbaycanın ən dəyərlə, qiymətli bir hissəsidir. Bizim üçün erməni, türk, rus yoxdur. Ancaq müti və asi var. Mütilərlə mədəniyyətin tələbi, divani-ədalətin hökmü, Quranın əmri ilə rəftar olunacaq. Asilərlə isə bütün mədəni millətlər və dövlətlər kimi qanunla rəftar edəcəyiz” deyə ilk dəfə Azərbaycan Hökumətini təbliğ etdi. O zaman, hamıdan əvvəl Bələdiyyə rəisi Məlik-Şahnazarov musiqi və bayraqla istiqbala [qarşılaşmağa] çıxmış olan neçə yüz erməninin hüsurunda ermənilər namından [adından] bəyani-təbəiyyət etdi [tabe olduğunu bildirdi]. Fəqət az çəkmədi, beyəti [tabeçilik vədini] sındırdılar, sözlərini saxlamadılar. Yenə əşqiya ayaqlandı, yenə asi cərəyanı gücləndi. Axırda görürsünüz nə oldu.

Səbəbi nədir, hanki amillər, hanki şərait bu hadisəni doğurdu?

İştə, bizim istədiyimiz, Qarabağ məbuslarından tənvirini [aydınlaşdırılmasını] tələb etdiyimiz məsələ burasıdır.

Yenə təkrar edirik ki, aylar, illərcə bundan qabaq camaat xadimlərimiz, xüsusən son 8 ay müddətində Qarabağ məbusları hər yerdə, hər vasitə ilə bu məsələni açmalı və məlum etməli idilər. Öylə olsa idi, bəlkə bu işlər də əmələ gəlməzdi.

Mənə etiraz edə bilərlər ki, keçirmiş olduğumuz siyasi əhvalar nəzərə alınsın. Fəqət deyərəm: siyasi əhvalar necə dəyişsə də, Qarabağın vəziyyəti əsla dəyişməmişdir, həman coğrafi, əsgəri, milli, etnoqrafi, topoqrafi mövqeyini saxlamışdır. Açılması lazım gələn məsələ də bunlar idi.

Mənə etiraz edirlər ki, iki-üç məbus Parlmanda da çalışıb, kənarında da bu qədər işi görə bilməzlər. Bunun cavabında ərz edərəm ki: əvvəla Parlmanda qarabağlı məbus sabiq Rusiya Dövlət Dumasında ümum müsəlmanların məbusundan çoxdur (nazirdən başqa 7 məbus var). Saniyə [ikincisi], nəinki kənarı işlər, hətta Parlamanın öz işlərində onları yalnız buraxmaq barəsində təşəbbüs edildi. Fəqət özləri istifadə etməyi ya bacarmadılar, yəni istəmədilər.

Çünki Parlaman işlərinə bələd, Qarabağın bütün övzası [vəziyyəti] ilə aşna olan zəvatdan [şəxslərdən] bir qədərini təşəbbüsü ilə hələ beş-altı ay bundan qabaq bir iclas dəvət edildi. Orada qərar verildi ki, Bakıda yaşayan bacarıqlı, işbilən adamlar miyanından [arasından] bir neçə adamdan ibarət bir büro təsis edilsin. Həman büro Qarabağ məbuslarına ümum işlərdə kömək etsin (necə ki, Dövlət Duması Müsəlman fraksiyası nəzərdə var idi). Fəqət büro hələ də təsis gözləyir. Qərar verilmiş iclasın dəvətini hələ də, intizarla bəkləyirik. Halbuki, o vaxt büro təşkil olunub məbuslarımız onlarla əl-ələ versəydilər, çox iş görə bilərlərdi. Məbuslar bunu etmədilər.

Millətlərin, dövlətlərin dili mətbuatdır. Bundan da istifadə edilmədi. Hələ də, edilmək təşəbbüsü müşahidə olunmayıb. Halbuki, Şuşada qanlı faciə baş verdi. Zəngəzur alov içindədir. Cəbrayıl

qəzası təhdid altındadır (deyirlər orada da bir şey var; dünən aldığımız teleqraf da bunu təyid [təsdiq] edir).

Bu gün, sabah Cavanşir qəzası da alınacaq, böyük bir Qarabağ yangını əmələ gələ bilər. Heç kəs də bilməz nədən oldu, haradan oldu. Yüzlərcə müsəlman kəndi dağlar, heç gözə görünməz, bir dənə Qaybalı kəndi yandıqda bütün dünya titrər. Təqsir general-qubernatorun boynuna atılır. Vəhalonki [halbuki] mən də, məbuslarımız da, hökumət də, Qarabağda bütün arvad-uşaqlar da, hətta dünyanı titrədən fitnəkarlar özləri də yaxşı bilirlər ki, Qarabağ hadisəsində təqsir tamamilə Erməni Milli Şurasındadır.

Söz gəlmişkən, bunu da qeyd edəlim. Deyirlər Şuşada Erməni Milli Şurasının 5 üzvü qaçmış, 3 nəfəri də general-qubernatorun tələbi üzərinə ingilis heyəti tərəfindən şəhərdən təbid [sürgün] edilmişdir. 3 nəfər təbid edilmiş, buna hamı inana bilər, amma yerdə qalanları necə olmuşlardır? Və Milli Şura ancaq 8 nəfərdənmi ibarət idi ki, 3-ü təbid edildikdə, 5-i qaça və hara qaçmışdır? Doğrudur, ola bilər ki, tutulma qorxusu olan vaxt şəhərdən çıxmışlar. Fəqət uzağa yox, bulvarın başından enmişlər Böyük Daşaltına, oradan Topxananın üstündən Muxtar təriqi [yolu] ilə Şuşa kəndinə, sonra da Keşiş kəndinə getmişlərdir. Orada ətraf kəndlərə səs salıb bir neçə yüz (eşitdiyimizə görə 500) müsəlləh [silahlı] erməni toplayıb sair yaxın kəndlərin adamları ilə köməkləşərək Malibəyli, Abdal və Gülablı üzərinə hücum etmək istəmişlərdir. Fəqət dava tez sakit olduğundanmi, ya başqa səbəblərə görəmi, nədənsə fikirlərdən daşınmışlardır.

Bu dördüncü dəfədir ki, Şuşa şəhəri və ümum Qarabağ müdhiş yangın təhlükəsi keçirir. Fəqət, bununla qurtaracaqmı? Xayırlar! Nə üçün? Səbəbləri gələn məqalədə.

Qarabağlı

QIRMIZI QAN [VƏ] QARA MÜRƏKKƏB

- 4 -

Vətən uğrunda qanını, canını fəda etmək qəsdilə yaşayan millət istiqlalını da yaşadar, səltənətini də mühafizəyə qadir olar. Bu yolda ən böyük fədakar bir millət varsa, o da türklərdən ibarətdir. Bunu dəfəatla həm tarix sübut etmişdir, həm də əsrimizdə vüqu bulan türklərin bir çox qəyuranə [qeyrətli] hərəkətləri bunu göstərmişdir.

Timsal üçün uzağa getməyelim. Azərbaycan türkləri şimal təhlükəsini müşahidə edər-etməz filfövr [dərhal] bunun tədarükünə sarıldılar. Şəhərlərdə, qəsəbələrdə, hətta kəndlərdə müdafiə fikiri və tədbirinə qurşandırlar. Xəyala gəlməyən həyəcanı müşahidə etmədəyiz. Bir yandan dəmirçilər, baqqallar, əttarlar [ədavat satanlar], xülasə tamam əhli-kəsəbə və sənətkarlar könüllü dəstələri təşkil edib küçələrdə, meydanlarda, hətta məscid həyətlərində hərbi məşqlər öyrənirlər. Bunların arasında 15 yaşında uşaqdan başlamış 60 yaşında əlil qocalara qədər müşahidə olunur. Sənət və kəsblərindən [işlərindən, qazanlarından] fariğ [azad] olan kimi, məşq meydanlarına öy-

lə şövq və həvəslə gedirlər ki, guya bunlar üçün bir toy-bayram hazırlanır.

Əxzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələsinə də camaatımız xeylaq rəğbət və həvəs göstərməkdədir. Böylə ki, bir kənddən (Qarabağda) əsgərlik həddinə dolmuş cavanları tələb etdikdə, həman kəndin tamam camaatı ağsaqqallarına qədər böyük bir nümayişlə hökumət nümayəndəsi yanına gedərək izhar etmişlər ki, yalnız cavanları deyil, bəlkə tamam kənd əhli uşaqlarına qədər millət uğrunda fədayican etməyə hazırdırlar. Zənn edirəm ki, çadra fəqərəsi [məsələsi] olmasaydı, müdafiə fəqərəsində qadınlar da kişilərdən geri qalmaya idilər. İştə, türklərin fədakarlıq məsələlərində hazırlıqları!

Burası mühəqqəq [qəti, şübhəsiz] olduqdan sonra, fərz edəlim ki, Ermənistanında və Azərbaycanda səfərbərlik elan edilir. Ermənilərin kişiləri müharibə meydanlarına göndərildiyi halda, təlim və tərbiyə görmüş qadınları evlərini mürəffəhən [rifah içində] dolandıra biləcəklər və bəlkə müharibə işlərində qadınlığa yarışan bir çox yararlıq da göstərəcəklər. Azərbaycana gəldikdə, gərək hər evdə əqəllən [ən az] bir kişi qalsın ki, çoluq-çocuğu doyursun, qadınlara pərəstar olsun [baxsın, qulluq etsin]. Böylə olarsa, iki-üç yüz min kişi evdə oturmağa məcbur olaraq qoşunumuzun ədədini xeylaq əskildəcəklər. Bu isə, düşmənlə bizim qüvvəmizin nisbətini pozmağa məcburdur ki, bunun nəticəsi hamıya məlumdur. İştə, qadınların avamlığından törəyə biləcək əngəllər.

Müharibə əsnasında işlənən fənlərin hamısında ermənilərin ənvai [müxtəlif] sənətkarları mövcud olduğu üçün bunları tamamən öz cavanlarına həvalə edəcəklər.

lər. Azərbaycana gəldikdə bir çox hərbi fənlərin ustaları hələ ərsəyə gəlmədiyindən, teleqraf, telefon, avtomobil, aeroplan kimi işləri sağ, ya sol firqələrə, yaxud şimal əhlinə həvalə edərsək, şübhəsiz ola biləcək xəyanətləri ilə Azərbaycanı qorxulu uçurumlara atmazlarmı? İştə, millətin fədakarlığı, şühədanın [şəhidlərin] töküləcəklər qırmızı qanı kifayət edəmməz. Bununla bərabər, məlumatlı şəxslərin məharəti, “qara mürəkkəbi” də lazımdır ki, milləti hər girdəbi-fəlakətdən rahi-nicata [nicat yoluna] çıxara bilsin.

Pəs, müharibə əsnasında bizə elmlilə və mütəfənnin [müxtəlif fənləri bilən] şəxslər lazım olduğu kimi, sülh və müsəlmitət [əmin-amanlıq] günlərində də daha artıq lazım və vacibdir. Necə ki, bu barədə keçmiş məqalələrdə sübut olundu. Aya, buna bir çarə vardiirmi?

Qabaqkı məqalədə buna çarə olaraq təlimi-ümumi və icbarini göstərmişdik. Lakin, buna indidən şüru olunarsa [başlanarsa], dörd ildən sonra nəticə göstərəcəkdir demişdik. Bu məsələnin icrası hökumətdən asılıdır. Bunun layihəsini təsdiq edib mövqeyi-icraya qoyunca, yəqin ki, bir qədər vaxt zayə etmiş olarız. Bundan əlavə, təlimi-icbarinin faydası hədditəlimə varmış uşaqlar üçündür. Bəs bu həddi keçmiş cavanlara nə çarə etməli?

İştə, məsələmizin ən böhranlı yeri!

Fədakarlıqdan qaçmayan cavanlarımız könüllü dəstələri tərtib verdilər. Tərtib verib də hökumətdən tələb etdilər ki, bunların təlimi üçün zabitlər təyin etsinlər. İş bir məqama gəlmişdi ki, bunların istidasını [xahişini] hökumət qəbul etməyə bilməzdi. Zira məsələ yoğunlayıb böyük etibar qazanmışdı. Odur ki, hökumət bunların xahişini kamali-şövq ilə qarşılayıb

istədiklərinə də sərəncam verdi.

Təlim məsələsində də cavanlarımız, yəni “maarif könüllülərimiz” məzkur [deyilən] qərarla təşəbbüsatda bulunsalar, hər 30-40 cavana bir müəllim tələb edərək maarif məramlarına da nail olacaqlar ümidindəyəm. Az çəkməz ki, bu qərarla yüz minlərlə cavanlarımız savad əhli olub, bununla millətə böyük yararlıqlar göstərmiş olarlar. Xülasətül-kəlam, cavanlarımız bilməlidirlər ki, balığa su fərz olan kimi Azərbaycana da savadlı və maarifmənd şəxslər lazımdır.

Hökumətimiz edadiyyələri milliləşdirəcəklər, ali mədrəsə açacaq, daha nələr, nələr yapacaq. Bu, uzun bir yoldur. Həm də yaşlılarımız bundan faydamənd olamazlar. Müəllimlərimiz, mollalarımız, ziyalılarımız, zabitlərimiz, tələbələrimiz, hətta şagirdlərimiz, xülasə kim bacarırsa, zəhməti müzayiqə etməyib könüllülərimizə dərs desinlər, savad öyrətsinlər. Məktəblərdə, məscidlərdə, qışlalarda [kəzəmalarda], məclislərdə, mehmanxanalarda, hətta karvansaralarda, xülasə hənki mənşildə və harada mümkündürsə dərs verilsin ki, aman günüdür, bəlkə mənşili-məqsudumuza çataq.

Əhalidə böylə bir ciddi təşəbbüslər əlaməti müşahidə olunarsa, şübhəsiz ki, hökumət maddi və mənəvi köməkləri ilə bunları qarşılayacaqdır.

Əsgərlik fəqərəsini [məsələsini] anlamış cavanlarımız, ey kaş ki, maarif fəqərəsini də öyləcə anlamış olaydılar. Onda arvadlarını, hətta qocalarını da oxumağa vadar etmiş olardırlar. Könüllü dəstələrimiz istəsələr, bunu asanca əncama gətirə bilərlər. Xülasə, avam və cahil millət ağalığı edə bilməz, vəssalam.

Fərhad Ağazadə

FELYETON NƏŞRİYYATIMIZIN ƏSBABİ-TƏRƏQQİ VƏ TƏDƏNNİSİ

- 6 -

İslamlar məmləkətlərini vüsətləndirdiyi qədər də ülum və maariflərini də tövsi etmişlər [genişləndirmişlər]. Bağdad-da saçılan ülum və maarif toxumu Xorasan, Rey, Xuzistan, Azərbaycan, Mavəraünnəhr, Misir, Hind, Məğrib, Şam, Əndülüs və sairə kimi yerlərdə də meyvə vermişdir. Məzkur qitələrdə [deyilən ərazilərdə] ülum, maarif parlaq dövr keçirərkən, Bağdadda üləma, süləha və ətibba [alimlər, yaxşı əməl sahibləri və təbiblər] yetişirdi.

Xüləfa, ümərə, vüzərə, ağniyadan [xəlifələr, əmirələr, vəzirlər, varlılardan] füqəraya qədər həpsi təlifata [əsər yazmağa] məşğul olurlardı. İslamların ittixaz etdikləri [əldə etdikləri] ülum və maarif dürlü şöbələrə bölünmüşdür. Növbənöv elmlər təlifinə müxtəlif heyətlər təyin edilmişdir. Türk əazimi-üləmasından [Türk alimlərinin ən böyüklərindən] Taşköprüzadə kəndi “Məfatihül-ülum”unda deyir ki, o zamanda elmi şöbələrin ədədi 500-dən ziyadə idi. Ərəb dilinə məxsus ülumi-islamiyyə ilə adabi-islamiyyədən maəda [başqa], elmi şöbələrəndən iqtisad, siyasa [siyasət], hikməti-tarixiyyə və coğrafi, tarixi qamuslar [lüğətlər] kimi bəzi əsar [əsərlər] vardır ki, islamiyyətdən əvvəl mövcud deyildi.

“Kəşfüz-zünun”a nəzərən islamların yazdıqları kitablar 14501-ə baliğdir [çatır]. Zühur edən fitneyi-ixtilal və sair fəlakətlər əsnasında məhv olan kitablar, şərh və

hamiş [dərkənar] surəti ilə yazılan əsərlər bu hesaba daxil deyildir. Hətta islam müəllifləri içində minə qədər yüzlərcə kitab yazanlar olmuşdur.

Məsələn, məşahiri-üdəbadan [məşhur ədiblərdən] Əbu Übeydə 200, əimmeyifüqəhadan [şəriət hüququ elminin müctəhidlərindən] Əbül-Abbas bin Süreyç 400, Əndülüs kübari-üləma və üdəbasından [Əndülüs alimlərinin və ədiblərinin ən böyüklərindən] İbn Xürrəm 400, Kindi [Yaqub bin İshaq] 231, [Əbubəkr] Razi, [Əbülfəzl] Süyuti, İbn Sina kimi alimlər 100-ə qədər kitablar təlif etmişlər. Hətta Əndülüs üləmasından Əbdülməlik bin Həbib əs-Süləmi və Cəmaləddin əl-Hafiz kimi üləma minər əsar [hərəsi min əsər] yazmışlardır. Bu əsərin ən ufağı [kiçiyi] 10 cildəndən ibarətdir. Halbuki, Sibte bin Cövzinin “Miratüz-zaman”ı 50, İbn Əsakirin “Tarixi-Dəməşq”i 80, Xətib Bağdadinin “Tarixi-Bağdad”ı 14, “Əğani” 20, İbnül-Əsir 20 cildlərdən mütəşəkkildir. Yaqut Həməvinin “Mucəmul-buldan”ını – ensiklopediyasını, İbn Əbdürəbbihin “əl-İqdül-fərid”ini və sairələri dəxi bunlardan qiyas etməlidir.

İslamlar maarif məşəri-kübərası [böyük maarifpərvərlər izdihamı] içində əsər cəm və tədvininə [əsərləri toplamağa və kitablaşdırmağa] çapalayarkən, təbəqat, məqazi, siyər, tarixi-ümumidən əlavə el ədəbiyyatı, qədim əşarı [şeyrləri] belə toplamaq üçün seyrü-səyahətə çıxdıqları kimi, coğrafiyaya da son dərəcə əhəmiyyət vermişlərdir. Bu xüsusda ətraflıca məlumat əldə [etmək] mümkün isə də, lakin Corci Zeydanın yazdığına iktifa edəcəyiz [kifayətlənəcəyik]. Mumailəy [adı çəkilən şəxs] deyir ki:

İslamların coğrafiya yazmasına üç səbəb vardır:

Birincisi həccdir. Zira, islamlar hansı iqlimdə olursalar olsunlar fərizəyi-həcc [fərz olan həcc ibadətini] ifa etmək üçün Məkkəyə gedirlər. Bir müsəlman Hinddə, ya Çində olsa, həccə getmək ona fərzdir. Binaənileyh [ondan ötrü], yolların bilinməsi lazım idi.

İkincisi elm və məlumat təhsili üçün və fəth etdikləri yerlərdə kübar səhabələrin şəri-şərif təlim və təməim etmək [şərəfli şəriəti öyrətmək və yaymaq] üçün səyahət etmələridir. Bu səyahətlərin icrası da gediləcək yerlərin və məntəqələrin bilinməsinə möhtacdır. Buna görə, ərəblərin coğrafiyaya dair ilk yazdıqları əsar ərəblərin iqamətgahlarından və bədəvi qəbilələrin qonaq yerlərindən təşəkkül edirdi. Bu yolda ilk əsər yazanlar Əbu Səid Əsmay ilə Əbu Übeyd Sükuni olmuşdur. Bunları mütəəqibən [bunların ardınca], biladi-ərəb [ərəb ölkələri] haqqında məlumatı-coğrafiyyəni havi əsər vücuda gətirilmişdir. Həsən bin Əhməd Həmədaninin “Xərirətül-ərəbi”, Əbu Əş’əs Kindinin “Tihamə dağları” və sairələri o cümlədəndir.

Üçüncü səbəb isə ərəblər fəth etdikdən sonra məmləkətlərin alınmasına nəzərən əhkam vəz etmək [hökmlər vermək] idi. Çünki sülh ilə alınan məmləkətin qanunu ayrı, qəhr ilə zəbt edilən yerin əhkamı ayrı idi. Bu nöqtələr əhkami-diniyyədən [dinin hökmlərindən] olduğuna görə, ümərə və füqəhanın [əmirlərin və şəriət hüququ mütəxəssislərinin] bilmələri zəruri idi. Bu dəxi tarix və coğrafiyadan asılı idi. Binaənileyh, əcnəbi dillərində bulub tərcümə etdikləri coğrafiyadan maəda [əlavə], kəndiləri də bizzat şərqən və qərbən, cə-

nubən və şimalən, dənizləri, bütün əqtari-kainatı [kainatın bütün tərəflərini] dönüb dolaşaraq gördüklərini, bildiklərini, topladıqlarını təhqiqat üzrə qeyd və tədvin etmişlər [kitablaşdırmışlar].

Hətta yunanlı Batlamyus Klavdinin 4350 şəhərləri, iki yüzə baliğ [çatan] dağların daxilindəki mədənləri hesabati-fələkiyyə və riyaziyyə [astronomik və riyazi hesablamalar] ilə tənzim etdiyi xəritələri havi coğrafiyasındakı bir çox yanlışlıqları təshih etmişlər.

Ərəb alimləri tarixi-ümumiyyəyə dair əsərlər vücuda gətirməyə nasıl sərfi-qeyrət etmişlərsə, coğrafiya elminə dair mötəbər əsar yazmağa da öyləcə bəzli-hümmət eyləmişlərdir [səy göstərmişlər].

Ərəblərdə ilk dəfə yazılan müfəssəl coğrafiya dördüncü əsri-hicri ibtidalardadır [hicrətin dördüncü əsrinin əvvəllərində] Şeyx Əbu Zeyd Bəlxinin “Süvərül-əqalim”idir. Bu coğrafiyada məmaliki-islamiyyə [islam məmləkətləri] 20 qismə təqsim olunmuş [bölünmüş], hər qismi haqqında müfəssəl məlumat verilmişdir.

Yenə İstəxrinin o əsrdə yazılmış “Məsalikül-məmalik” nam [adlı] coğrafiyasıdır. Müşarünileyh bizzat [adı çəkilən adam şəxsən] əqtari-cahanı [dünyanın bir çox yerini] səyahət edərək bir çox məmləkətlər, dənizlər və şəhərlər haqqında tədqiqat və tətəbböat [araşdırmalar] icra eyləmişdir. Bu dəxi Bəlx kimi islam məmləkətini 20-yə təqsim etmişdir. Bu qismlər diyari-ərəb, Cəzirətül-ərəbdən [Ərəbistan yarımadasından] başlayaraq Türküstanda mün-təha [son] bulur. Və bu qismləri ayrı-ayrı zikr və tövsif [vəsf] etməklə bərabər, hər məmləkətin sənaye və ticarətini və sairəsini kamalınca yazmışdır.

İbn Hövqalın yazdığı “əl-Məsəlik vəl-Məmalik” daha müfəssəl, daha müntəzəmdir. Müşarünileyh uzun müddət səyahət etmiş, gördüklərini tamamilə yazmışdır. Hər məmləkətə məxsus bir xəritə tənzim etdikdən maəda [əlavə], şəhərləri, nəhrləri, dağları, dənizləri, adaları dəxi tərsim eyləmişdir [çəkmişdir].

Eyni zamanda İbn əl-Fəqih Həmədani, [Şəmsəddin] Müqəddəsi və [Əli bin Hüseyin] Məsudi dəxi coğrafiyaya dair əsərlər yazmışdır. Hətta, Məsudi bir qaç dəfə Hindistanın əqsayı-hüdduduna [uzaq sərhədinə] qədər səyahət etmiş, müşahidətini təhqiqat üzrə təhrir eyləmişdir [yazmışdır].

Bu surətlə, get-gedə böyük və müfəssəl olaraq hürufi-heca üzrə [əlifba sırasına görə] coğrafi qamuslar [lüğətlər] vücuda gətirilmişdir. Bilxassə [xüsusilə], 626 hicridə vəfat edən Yaqut Həməvinin “Mucəmul-buldan”ı hamıdan yüksək və mümtəz [seçilmiş] mövqə tutur. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] bu əsərində məmləkətləri, dağları, dərələri, səhraları, köyləri, qonaq yerlərini, portları, dənizləri, nəhrləri, heykəlləri, bütəxənləri, bütələri tərif və tövsif [vəsf] etdiyi kimi, zikr eylədiyi hər şəhərin doğulanları və məşahiri [məşhurları] haqqında geniş məlumat verməklə kitabına bir çox tərəcəmi-əhval [tərcümeyi-hallar] əlavə etmişdir. Böyləliklə, Yaqut Həməvinin bu kitabı həm coğrafi, həm tarixi, həm də ədəbi bir qamus ədd [hesab] olunur.

Əbül-Fəda namı ilə məruf olan [tanınan] Həmə əmirinin “Kitabül-müxtəsər fi-əhvalül-bəşər”i dəxi bu qəbildəndir.

Coğrafiya elminin tərəqqisinə xidmət edən bir çox ərəb səyahətnamələri yazıl-

mışdır ki, bütün cahan tarixini və içində yaşayan ünsürlərin ənənətini [ənənələrini], ürf-adatını, rüsum və adabını [mərasimlərini və qayda-qanunlarını] dolayisilə həvidir [ehtiva edir].

İslamlarda az müddət zərfində vücuda gətirilən rəsədxanalar, xəstəxanalar, mədrəsələr, kitabxanalar, kimyəgərlik, nəbatat və əcazılıq şayani-təqdirdir [təqdirəlayiqdir].

Aləmi-islamda böyük əllərlə başlanan asari-mədəniyyət hər bir millət üçün cığır açmış və mövzu təşkil eyləmişdir. Burasını avropalı müvərrixlər [tarixçilər] də etiraf edir. Böylə vəqielərdən şayani-əhəmiyyət birisi də böyük Türkiyə məmləkətinin “şəhərlər şahı” adlanan paytaxtı İstanbulda dəxi yeni icad edilmiş bir mətbəənin təsis edilməsidir.

Ülum və fününun və hər dürlü əfkari-mədəniyyənin sürəti-intişarına [mədəni fikirlərin sürətlə yayılmasına] xidmət edən mühüm ixtiraatın biri də mətbəəçilik deyilən “fənni-tibaət”dir [çap elmidir]. Bu sənəti 1400 miladidə Almanyanın Mayns qəsəbəsində doğulan Qutenberq 1440-cı miladi, 844 hicridə icad etmişsə də, Türkiyədə 1139-cu sənədə başlanmışdır. Macar əfəzili-müvərrixinindən [tarixçilərindən] ən fəzilətlilərindən] Karaçson əfəndi bu xüsusda böylə idareyi-kəlam edir [söz edir]:

1130-da məsnədi-sədarəti ehraz edən [baş vəzirlik vəzifəsini əldə edən] Damad İbrahim paşa ülum və fünün ilə Avropa mədəniyyətinin Türkiyədə təmmim etdirilməsini [yayılmasını] arzu və izhar etməkdə idi. Fransa səfəratindən övdət edən [qayıdan] Səid əfəndi təşviqiylə bərabər, qarışıbaşlarından Mütəfərriqə İbrahim

ilə müşarünileyh sədrəzəmə [adı çəkilən baş vəzirə] mətbəə təsisinə haqqında müraciət etmişdir. Sədrəzəm həzrətləri təsvib edib [bəyənilib], kifayət edəcək miqdarda onlara para vermişdir.

İbrahim əfəndi Vyanadan həkkaklar, hürufat [şriftlər] tökənlər və mətbəəçilər gətirib işə başlamaq istəmişsə də, qeyriməmul bir mümaniətə [arzu edilməz bir müqavimətə] uğramışdır. Zira o zamanlar İstanbulda yüzlərcə adamlar kitab istinsax etmək [köçürmək] və yazısı olmayanların məktubatını [məktublarını, yazılarını] yazmaqla keçinirlərdi. Onlar bu məsələdən xoşnud olmamışlar. Bir çox patiltgurultu çıxarmışlarsa da, ricali-hökumət dahilərinin [dahi hökumət adamlarının] aqılanə tədabiri [tədbirləri] qarşısında bir şey yapammamışlardır.

Üçüncü Sultan Əhməd həzrətlərinin müsaidəsi [icazəsi], Şeyxülislamla bərabər bir çox türk məşahiri-üləmasının [məşhur alimlərinin] yazdıqları təqrizlər [müsbət rəylər] qüvvəsi ilə dedi-qodular bərtərəf olub [aradan qaldırılıb], mətbəəni hicri 1140-da Sultansəlim civarında Mütəfərriqə İbrahim bəy evində təsis etmişlər ki, ta icad edildiyi tarixdən üç əsr sonra olur.

Bu mətbəədə 1140-da təb [çap] edilən kitab məşahiri-üləmadan Vani Məhəmməd bin Mustafanın “Sihahi-Cövheri” tərcüməsi olan “Vanqulu” nam lüğətdir.

2) Katib Çələbinin “Töhfətül-kübar fi-əsfaril-bihar” nam bəhriyyə tarixidir;

3) “Tərcümeyi-tarixi-səyyah”;

4) “Tarixi-Hindi-qərbi əl-müsəmma bə hədisi-növ”;

5) “Tarixi-Teymur Gürgan”;

6) “Tarixi-Misri-qədim və Misri-cədid”;

7) “Gülşəni-xüləfa”;

8) İbrahim Mütəfərriqənin “Üsulül-hikəm fil-nizamül-üməm”i;

9) “Füyuzati-miqnatisiyyə”si;

10) Katib Çələbinin “Cihannüma”sı;

11) “Tarixi-Naima”, birinci cildləri, ikinci cildi;

12) “Tarixi-Raşid”, birinci və ikinci cildləri.

Diqqət edilərsə, zikr olunan əsər səhifələrinin həpsi ümərə, vüzərə və onlar nüfuzda məşahiri-üləmadan ibarətdir ki, Türkiyənin “şəriət istəriz” kimi qovğaçıları qarşısında köks gərmişlər və bugünkü tərəqqiyati-elmiyyə və fənniyyənin təməlini qoymuşlardır.

Sərd edə gəldiyimiz silsileyi-məqalatın ibtidasında [meydana qoyduğumuz məqalələr silsiləsinin əvvəlində] demişdik ki, millətdə intibah elmi oyatmaq və eyni zamanda müfid [faydalı] və mötəbər əsərlər nəşr etmək üçün hökumət müsaidə etməli, iş başında əhli olmalı, el düçar olduğu ehtiyacı kəndi müqəddəratına müvafiq rəf etməlidir [aradan qaldırmalıdır].

Təbii, mövzui-bəhsimiz [söhbətimizin mövzusu] olan bu iddialar yalnız beş-altı kəlmələri bir-birinə qoşmaqla ifadə olunammazdı. Buna uzun-uzadıya tarixi dəlillər lazım idi. Məqsədimiz bu yolda veriləcək məlumatı islamlardan başlamaq olduğundan, qüruni-ula [ilk çağ, qədim dövr] mədəniyyətinə müraciət etmədik. Zira qüruni-ula mədəniyyəti nə qədər məchulat və məchulatla məmzuc [məchulluqlarla, bilinməzliklərlə qarışmış] isə, islam tərəqqiyati-elmiyyə və fənniyyəsinə nisbətən o qədər də naqisdir.

Qüruni-əxirədən [axırkı dövrdən, yaxın əsrlərdən] də yaxın zaman olduğuna görə

sərf-nəzər etdik. Ancaq mədəniyyəti-hazirənin mucidləri [hazırkı mədəniyyəti icad edənlər], fəqət ibtida [əvvəlcədən] ülum və maarifdən bütün bütün məhrum olan ərəb-islamın intibahi-elmiyyəsini və aləmin təqdirinə məzhər [nail] olan müvəffəqiyyətlərlə vücuda gətirdikləri qüruni-vüsta [Orta əsrlər] mədəniyyətini və o mədəniyyətin amillərini ixtisarən şərh və bəstə etdik [meydana qoyduq].

Fəqət tarixə baxılırsa, yalnız islam xüləfa və ümərəsi deyil, həmşə millətin əfkarını parlatmaq, təbəsini, məmləkətini abad və mədəni etmək üçün rəsikarda [iş başında] duranlar təşəbbüsatda bulunmuşlardır. Hətta Əfqanıstan kimi dağlıqda belə kitablar hökmdar əli ilə yazılır və nəşr olunur. 1911-ci ilə qədər “Piseyi-əxbar” və sonra “Xülasətül-əxbəri-Əfqanıyyə” adında müsəvvər [şəkili] və olduqca nəfis məcmuələr nəşr edilirdi.

Əcnəbi ünsürlərin bu yoldakı iqdamatına [addımlarına] nəzər edilərsə, bütün asari-mədəniyyə təmimində [mədəniyyət əsərlərinin yayılmasında] hökmdarların, vəzirlərin fəaliyyət göstərdiyi və milyonlarca para sərf etdikləri görülür. Budur, hənz avropalılarca nim-vəhşi [yarı vəhşi] adlanan Rusiya mədəniyyəti göz önündədir. Ülum və maarifin təmiminə [yayılmasına], məkatib və mədarisin təzayüdünə [məktəb və mədrəsələrin artmasına], nəşriyyat və mətbuatın bolluğuna və nəfəsətinə [nəfis şəkildə olmasına] həddən ziyadə para sərf edilmişdir.

Əvət, yuxarıda söylədiyimizdən anlaşılır ki, ərəb tərəqqiyati-elmiyyə və fəniyyəsinə bizzat xüləfa [şəxsən xəlifələr] çalışdığı kimi, sair millətlərin də böyükləri tərəfindən bəzli-hümmət [səy] edilmişdir.

Təbii, böyüklərin əlləri ilə başlanmasa, gərək mənəviyyat, gərək maddiyyatca ufaq [kiçik] əllərdən bir şey çıxmaz. Buna isbat göstərmək üçün cahiliyyət əshabi ərəblərin nəşriyyatı ilə mədəniyyət ərəbabı azərbaycanlıların mətbuatı üzərində bir müqayisə icra edəlim.

1905-ci sənədən bəri 300-ə baliğ [çatan] nəşr edilən asarın içində əcəba 50-si dəyərlimidir? Xayır və yenə xayır! Çünki ülum və maarif nəşriyyatı başında qeyri-əhli olaraq bir qəpik mənfəəti güdən tacir otururdu. Ruscada görüb bəyəndiyi hekayələri, nağılları, aşiqanə asarı tərcümə və nəşr etdirirdi. O sayədə bir çox əxlaqsızlığa təqviyyət [güc] verəcək ləyaqətsiz vərəqələr dəxi meydana çıxırdı.

Müəllif və mütərcimin yetişməsi də bunun kimi. Naşir (tacir) ağa nə buyurdu, mühərrir [yazıcı, müəllif] onu dinləyir, itaət edirdi. Rus çarizmi islamı ruslaşdırmaq yolunda məsai sərf [etdiyi] qəddərdə də tacirlər, naşirlər mühərrirləri təzib etmək [müəlliflərə əzab vermək] xüsusunda tədabir ittixaz edirdi [tədbirlər görürdü]. Böylə qəddar şikəncələrə [işkəncələrə] düşən mühərrirlərin çoxu həli-həyatdadır. Gördükləri həqarətdən dolayı indi də sızlayırlar.

Həmd olsun, şimdi kəndi hökumətimiz, kəndi məmləkətimiz vardır. Təlifə [əsər yazmağa] müqtədir müəlliflərimiz, tərcüməyə mahir mütərcimlərimiz mövcuddur. Ərəblər xəlifələrindən, sair millətlər hökmdarlarından sənayeyi-nəfisə və asari-mədəniyyəyə [incəsənətə və mədəniyyət əsərlərinə] aid nə görmüşlərsə, biz dəxi gənc Azərbaycan Hökuməti-əbəddüddətindən onu bəkləyirik. Eynilə görəcəyimizə qəviyyə [məhkəm] əminiz.

Zira sabiq Maarif naziri, şimdi Rəisi-vükəla məqamını ehraz buyuran Yusifbəyli Nəsim bəy həzrətləri müsahibəmiz əsnasında mükəmməl bir nəşriyyat binası qoyacağı və ona məxsus ayrıca bir mətbəənin təsisini, 250 səhifədən ibarət aylıq bir məcmuə nəşr etdirəcəyini lütfən vəd buyurmuş və ləvazimatından da hürufat alınmış. Bəzi qəbul edilən kitabların smetası tərtib edilmişdir. Şimdi hökuməti-aliyyəmin [uca hökumətimizin] yeni Maarif nazirindən müşariniyəyin [adı çəkilən şəxsin] tutduğunu təqiblə bərabər, tarixi, elmi, coğrafi, ədəbi, fənni və sair bunlar kimi asarın tərcümə və təlifi üçün elm və ədəb ərəbabından bir heyətin təşkili və o heyətin tədqiq və təhqiqi ilə saheyi-intişara qonulacaq [çap ediləcək] asari-elmiyyənin təmimi [elmi əsərlərin yayılması] yolunda hər dürlü fədakarlığın qəbul və icra olunacağına ümidvarız.

Ə. Müznib

NAXÇIVAN MƏKTUBATI

- 2 -

İki gün sonra general Devi Naxçıvana gəldi. Şəhərin möhtərəmləri (!) istasyonda onu istiqbal edərək [qarşılayaraq] kamali-ehtramla [Naxçıvanski] Kəlbəli xanın evlərinə gətirdilər. Hind əsgərləri xanın imarətinin nəzdində müsəlləh olaraq [silahlı] durmuşlardı. Hər tərəfdən əhali sel kimi axıb gəlmədə idi. 20 dəqiqə keçmədi ki, xanın imarətinin ətrafı və Bəylər meydanı camaatla məmlu oldu [doldu].

Hər kəs kəndi ağıl və düşüncəsi ilə Devinin nə deyəcəyini mülahizə edirdi. Böylə, çar-çəşmə [dördgözlə] camaat gözləri qapıda tam bir saatdan ziyadə müntəzir qaldı. Qəflətən xanın odasından İbrahim bəy Kəngərli dışarıya çıxdı. Əhali bir anda onun dövr-bərinə [ətrafını] alaraq qulaq asmağa başladı. İbrahim bəy zeydəki [aşağıdakı] sözləri söyləməyə başladı:

Devi həzrətlərinin bizim sözlərimizə cavabı bu oldu:

“Əhaliyə dağıdılmış [paylanmış] elanların məzmunu doğrudur. Onu mən kəndim imza etmişəm. Mayın 3-dən siz və Şərur, Ordubad əhaliyi-islamiyyəsi müvəqqəti olaraq erməni təbəəsi hesab olunursunuz. Ermənilərə qarşı heç bir etiraz-filan qəbul olmayacaqdır. Çünki Qafqaz yada Azərbaycanla Ermənistan beynində [arasında] qaç mübahisəli qəzalar vardır ki, o qəzalar mütləq bu iki millətin arasına müharibə və münaqişə sala bilərlər ki, ondan da qan tökülmək əmələ gələ bilər. Məsləkimiz qan tökməyə müğayir [zidd] olduğundan, bu xüsusda Müttəfiq dövlətlərə yazıldı. Cavabında İstanbuldan Müttəfiqlər nümayəndələri əmr etdilər ki, Şuşa qalası ilə Zəngəzur qəzaları bilamübahisə [mübahisəsiz] Azərbaycana verilməklə bərabər, Naxçıvan və Şərur qəzaları da müvəqqəten Ermənistan təhti-idarəsinə [idarəsi altına] keçməlidir. Məzkur [adı çəkilən] qəzalarda bulunan erməni və müsəlmanlar hər kəs kəndi hökumətinə izhari-əbdiyyət etməlidir [tabe olduğunu göstərməlidir]. Əks təqdirdə asilər cəzalarına çatacaqlar. Çünki Azərbaycan və Ermənistan itaət etmək istəməyənlər bizə itaət etməyirlər deməkdir.”

Nümayəndələrimizdən bir çoxları Devi cənablarına ərz etmişlərdi ki, biz erməni-

lərlə yaşayammayız. Bizimlə onların beynində [arasında] olan rəqabət və ədavət məlumi-aliləridir. Mümkün olarsa, Naxçıvan və Şərur qəzalarının idarə edilməsini qonşumuz İran Hökumətinə tapşırınsınlar. Yaxud ingilislər Sülh Konfransı bitənə qədər kəndiləri məzkur əhalini idarə etsinlər. Cavabında buyurmuşlardı ki:

“Qətiyyənlər öylə iş olamaz. Əski ədavətlər keçdi. Ermənilər müsəlmanlara qarşı fəna hərəkətdə bulunmazlar. Çünki Naxçıvanda həmişə ingilis missiyası oturub da haqsızlığın önünü alacaqdır.”

Başqa söz söyləyənlər də olmuşlardısa, heç birinə cavab verməyərək xətm-kəlam etmişdir.

Camaatın razısızlığına gəlincə, Devi buyurmuşdu ki:

“Mətbuat aləmi açıq olmaqla bərabər, siz hüsrünüz, daima izhari-nifrətinizi (protestonuzu) yaza bilərsiniz. Hətta bizim təvassütümüzlə [vasitəməzlə] Müttəfiq dövlətlərə belə fikirlərinizi, arzularınızı bildirə bilərsiniz.”

Ondan sonra camaat mütəfəkkir [fikirli] və yəsnək [qəmgin] halda evlərinə dağılıb getməyə başladı. Devi qışlaya [kazarmaya] hərəkət etdikdən sonra camaat əcələ ilə hökumət idarəsinə yığışaraq oradaca rusca rəsmən ingilis general-qubernatoruna təslim edilmək üçün bir protesto yazıb Parlaman sədri ilə sabahısı gün Devi getdikdən sonra Tiflisdə Baş komandan Tomsona göndərmək üçün qubernatora göndərdilər ki, məzmunu ixtisarən böylə idi:

“Biz ermənilərə rəiyyət olmaq istəməyirik. Britaniya Hökuməti bizi zorla onlara tabe edir. Biz ermənilərə rəiyyət olamayız. Çünki əvvəla onların da bizim kimi hökumət olmaları təsdiq edil-

məyibdir. Saniyənlər [ikincisi], kəndilərini idarə edə bilməyən bir millət bizə hökmərlənə bilməz. Salisən [üçüncüsü], bizlə onların beynində [arasında] şimdüyə qədər nə kimi ədavət törədiyi, qan töküldüyü məlumi-aliləridir ki, böylə milli ədavətlə yaşamış iki millətin birini o birinə hakim etdikdə qoyunu qurda tapşırmaq deməkdir. Hakim tərəf, təbi, qisas alacaqdır. Şanlı, mədəni, insanpərvər Britan Hökumətinin nümayəndəsindən acizənə rica edirik, bizi ermənilər kimi xunriz [qan tökən] bir millətin çəngəlinə [caynağına] verməyib də, ya İrana mülhəq etsin [birləşdirsin], yaxud kəndisi koloniya [müstəmləkə] hesabında idarə buyursun və yaxud bu iş müvəqqəti olduqunda[n] bizi kəndi-kəndimizə idarə etməyə buraxsınlar və kəndiləri də nəzarət etsinlər. Böylə olmazsa, biz bu hərəkətə qarşı protesto edirik.”

Sabahısı günü sədr qışlada [kazarmada] aparıb rəsmən zərfi general-qubernatoru təslim edib, imza alıb gətirmişlər. General-qubernator məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] zərfi qəbul etməklə bərabər, sədrə söyləmişlər ki, rahatsız olmayın, protestonamənz tezliklə yerinə çatar və cavabını sizə söylərəm.

(Mabədi var)

Tamaşaçı

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan və Gürcüstan istiqlaliyyətinin təsdiqi

“B. J.” qəzetəsi xəbər verir ki, İstanbuldan alınmış xəbərlərə görə, Sülh Konfransı Azərbaycan ilə Gürcüstanın istiqlal-

liyyətlərini qəbul edir. Bu şərtlə ki, bu iki Cümhuriyyət federasiya əsası ilə birləşib Rusiya dövlətinin borcundan 6 milyard manatını öz öhdəsinə qəbulu razı olsun.

Türkmən gəmisində bolşevik tutulması

Cümə günü iyulun 11-də Bibiheybət kəndi dalında bir türkmən gəmisində Lənkərandan qaçan 7 bolşevik tutulub Bakı həbsxanasına salınmışdır. Məhbuslar bir həftə var ki, dənizdə qalmışlar və ərzaqsız qaldıqlarından qırağa çıxmağı qərara almışlardır. Buna görə, əvvəlcə gəmiçini qətl etmişlər. Onların dediyinə görə, dənizdə böylə gəmilərdən çoxdur. Gəmilərdə son hadisələrdən sonra Lənkərandan qaçmış bolşeviklər vardır. Ərzaqları olmadığından dənizdə onların həli çox pis keçirmiş.

Parlaman komisiyonlarında

Maliyyə-Büdcə komisiyonunda

* Ermənistanda müsəlman qaçqınlarına yardım üçün hökumət tərəfindən 3 milyon para buraxmaq üçün təqdim olunmuş layihə Maliyyə-Büdcə komisiyonu tərəfindən qəbul olunub, bu günlərdə Parlaman təsdiqinə təqdim olunacaqdır.

* Zəngəzur qaçqınlarına yardım üçün smetadan xaric olaraq Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] 18 milyon 250 min manat para buraxılması Maliyyə-Büdcə komisiyonu tərəfindən qəbul olunmuşdur.

* Maarif Nəzarətinin təqdim etdiyi iki aylıq pedaqoji kursları güşadı [açılması] haqqındakı qanun layihəsi Maliyyə-Büdcə komisiyonu tərəfindən qəbul edilmişdir.

Tələb olunan məbləğ[in] buraxılması təhiti-qərara alınmışdır.

Mütəəllimlər üçün hazırlıq kursları

Milli şöbələrdə türkcə zəif olub da, indi hazırlanmaq istəyən mütəəllimlərdən [şagirdlərdən] rica olunur Birinci Realni məktəbində müəllim Abdulla Şaiqə müraciət etsinlər.

Müəllim və müəllimələr kursları

Məlum olduğu üzrə Hökumət tərəfindən müəllim və müəllimələrdən ötrü xüsusi hazırlıq kursları açılmasına qərar verilmişdi. Kurslara zəif və hazırlığa ehtiyacı olan müəllimlər qəbul olunacaqdı. İndi həman məktəbin iki sinifi vardır, dolmuşdur vəhalonki [halbuki] hər tərəfdən müəllimlər gəlib kurslara daxil olmaq istəyirlər. Kursların müdiri Mahmudbəyov Mahmud bəy əfəndi isə maddi qüvvənin olmamasına istinadən gələnləri artıq qəbul etməyir. Biz zənn edirik ki, Hökumət vətənimizin müəllimlərə olan əşəddi-eh-tiyacını [şiddətli ehtiyacını] nəzərə alaraq lazım qədər para buraxar və nə qədər gəlsə, hamısını qəbul edib millətimiz üçün müəllim qüvvələri hazırlığına qüvvət verər.

Maarif Nəzarətinin Təlif Komisiyonunda

Milliləşdirilmək üzrə olan məktəblərimiz üçün türkcə kitablar hazırlamaqdan ötrü Maarif Nəzarəti cənbində [nəzdində] təşkil olunan Təlif Komisiyonunda ibtidai məktəbi üçün, rüşdiyyə məktəblərinin 1, 2, 3-cü sinifləri üçün və edadilərin 3-cü siniflərinə qədər lazım olan kitablar hazırlanmışdır. Hazırlanmış kitablar əlan

[indi] hökumət tərəfindən təşkil edilmiş xüsusi mətbəədə təb [çap] olunmaqdadır. Əvvəl sırada ibtiddi məktəblərin kitabları təb olunur.

Təlif Komissiyası zeyldəki [aşağıdakı] şöbələrdən ibarətdir:

- 1) Riyaziyyat şöbəsi;
- 2) Tarix və ədəbiyyat şöbəsi;
- 3) Tarixi-təbii və coğrafiya şöbəsi.

1-ci şöbədə fizika, əlcəbr, başqa riyaziyyata aid elmlər, 2-ci şöbədə ümumi türk tarixi, ümumi mədəniyyət tarixi və Azərbaycan tarixi hazırlanır. Ədəbiyyat şöbəsində isə ədəbi kitablar hazırlanır. 3-cü şöbədə tarixi-təbii, ümumi coğrafiya və bir də Azərbaycan coğrafiyası tərtib olunur.

Havanın istiliyinə baxmayaraq müəllimlər və mühərrirlər gecə-gündüz çalışırlar. Hazırlanmış materiallara hər şöbə ayrı-ayrı baxandan sonra bir də ümumi iclas çağırılaraq müzakirə olunur. Təsdiqdən sonra kitabların imlaca ümumiləşməsinə başlanılır. Necə ki məlumdur, hər müəllimin xüsusi bir imlası mövcud olması kitabların cürbəcür imlada olmasına səbəb olur. Bunu rəf [aradan qaldırmaq] üçün Təlif Komissiyası [Ağayev] Tofiq Nurrəddin əfəndini dəvət etmiş və komissiyonca qəbul olunan Əhməd Rasim imlası ilə kitabları təshih etməyi ona həvalə etmişdir. İmla təshihatından sonra kitablar mətbəəyə gedir.

Həkimlərin əsgərliyə dəvəti

Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iyun ayının 19-da Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilində yaşayan həkimlərin həqiqi əsgəri xidmətə dəvət edilmələri haqqında qəbul etdiyi qanuna görə Bakı uyezd Əx-

zi-əsgər [əsgərliyə çağırış] idarəsi (Persidski və Qubernski küçələrin küncündə, Şaqidanovun evində) Bakı və Balaxanı-Sabunçu dairəsində yaşayan və 45 yaşından yuxarı olmayan bilaistisna [istisnasız] bütün həkimləri həmin iyul ayının 18-də, səhər saat 9-da Əxzi-əsgər idarəsinə qeyd edilməkdən ötrü dəvət edir. Həkimlər özləri ilə bərabər onların ailədar olub-olmadığını, hanki dinə mənsub olduqlarını, əsgəri xidmətdə olduqlarını, darülfünun [universitet] qurtardıqlarını, hanki naxoşluqlarda ixtisas sahibləri olduqlarını isbat edici sənədlərini dəxi təqdim etməlidirlər. Həkimlərin əsgəri xidmətə cəlbələri haqqında qayda və şərait iyulun 13-də Əxzi-əsgər idarəsində elan ediləcəkdir.

Ev Sahibləri İttifaqında

Sentrodomun [Mərkəzi Ev Komitəsinin] Mənzil Komissiyası tərəfindən Daxiliyyə Nəzarətinə təqdim olunan yeni mənzil qanunu layihəsinin bəzi üzvlər tərəfindən qəzetədə oxumaqla gücə minmiş hesab etdiklərini Bakı Ev Sahibləri İttifaqı müzakirə edib, ev sahiblərini məhəllə nümayəndələri vasitəsilə xəbərdar edir ki, zikr olunan layihə hökumət tərəfindən təsdiq olunmamışdır, heç bir qanuni qüvvəsi yoxdur və ev sahibləri bununla iş görə bilməzlər. Öz növbələrində ev sahibləri də hökumətə mənzil məsələsinə görə bir məruzə verib rica etmişdir ki, mənzil məsələsinin həlli üçün bitərəf bir komissiyon təşkil etsin.

“İki inqilab arasında”

Bakı müharibəsi zamanı Azərbaycan istiqlalı və Azərbaycan türkləri əleyhinə təbliğat aparın bəzi Tiflis mətbuatına və

siyasi firqələrə cavab olaraq Məhəmməd zadə Mirzəbala tərəfindən təfriq surəti ilə Tiflis qəzetələrində buraxılmış və sonra Tiflis türk gəncləri tərəfindən təb [çap] olunmuş “İki inqilab arasında” adlı bir kitab təbdən çıxıb satışa qonulmuşdur.

Uşaq itibdir

20 gün bundan əvvəl Tovuz mövqifində [stansiyasında] 9 yaşında irəvanlı Muxtar Əhəd oğlu itibdir. Uşağın əynində sarı gömlək, başında ağ papaq, ayağında çust vardır. Uşağı tapanlardan rica olunur ki, Qubernski küçədə Ələkbərzadə Zeynəlabdinin dəllək dükanına bildirsinlər.

Qaçqınların teleqrafı

Gəncədən idarəmizə böylə bir teleqraf gəlmişdir:

Hal-hazırda Gəncədə yaşayan biz irəvan quberniyasının müsəlman qaçqınları izdihamlı mitinqdə Ermənistanda olan müsəlmanların əhvalını müzakirə etdik. Ermənistanda müsəlmanlar əleyhinə görülmən hərəkətlər, bir çox müsəlmanları qətl və onlara təcavüz olunması, kəndlərin dağıdılması, ələlümum tədriclə müsəlmanların məhvi bizi protesto eyləməyə vadar edir. Erməni Hökuməti tərəfindən nəinki tədbirlər görülməyir, hətta Ermənistan Hökumətinin aşkar köməyi ilə dinc müsəlman əhalisi haqqında hər cür narəva [nalayiq] hərəkətlər görülür. Bir dəstə nahəmvar [zorba] adamlar əli altında olan erməni hökumətinin quldur dəstələri hər cür cinayət yapmaqdadırlar. Nizami dəstələrin Vedibasar üzərinə hərəkəti, Naxçıvanda olan məşhur camaat xadimlərinin həbsi müsəlmanların hüququnu tapdamaqdan ibarətdir.

Naxçıvanlıların hüququna bu cür təcavüz etmək erməni məmurları tərəfindən qəbul ediləmməz və narəva bir hərəkətdir. Ermənilərin Ermənistanda olan müsəlmanlara bu cür münasibəti və hər cür xudsəranə [özbaşına] hərəkətlər, məsələn, mauzerçi vergiyiğanlar tərəfindən vergi, naloq adı ilə külli miqdarda müsəlmanlardan kontribusiyaya [xərac] tələb eyləmək və müsəlmanların tədriclə məhv edilməsi ciddi beynəlmiləl toqquşmasına bais olacağı şübhəsizdir.

Fövqdə zikr olunan əhvala [yuxarıda deyilən hallara] görə, mitinq qət etmişdir, Azərbaycan Parlamanından xahiş etsin ki:

1) Bu xüsusda Qafqaziyada olan Müttəfiq Komandanlıq xəbərdar edilsin. Müttəfiq Komandanlıq ermənilərin Ermənistanda cinayətkaranə hərəkətlərinə ciddi surətdə diqqət yetirib ermənilərin müsəlmanlar haqqında gördükləri qanlı hərəkətlərə soyuqqanlılıqla baxmamalıdır.

2) Ermənistan hökuməti ilə münasibətə girişməlidir ki, Ermənistan hökuməti vaqe ola biləcək milli qırğının qabağını almaq qəsdilə ermənilərin müsəlmanlar əleyhinə müsəlləh [silahlı] surətdə olan çıxışlarını tezliklə dayandırıp, müsəlmanların bütün siyasi və ictimai hüquqlarını təmin üçün təcavüzün qət olunmasından [kəsilməsindən] ötrü tədbirlər görməklə bərabər, Naxçıvanda həbs edilən camaat xadimlərini tezliklə həbsdən azad eyləsin. Biz qaçqınlar bunu da izhar edirik ki, var qüvvəmizlə Ermənistan Cümhuriyyətinə olan ermənilərin cinayətkaranə hərəkətləri əleyhində mübarizə edəcəyik.

*Mitinq sədri: Kazimov
Katib: (imza)*

AZƏRBAYCANDA

Qızılağacın bombardmanı

Eşitdiyimizə görə, şəvvalül-mükərrəm ayının 10-da [9 iyulda] “Milyutin” paroxodu Lənkəran bolşevikləri tərəfindən gəlib Qızılağac qarşısında durarkən qəflətən Qızılağacı bombardmana başlayıb, əhali tərəfindən müqavimət gördükdə müvəffəqiyyətsizliklə Lənkərana doğru hərəkət edib də, nəticə də bu olubdur: iki ev və bir buğda tayası yanıbdır.

Qubadan

Qusar və Müşkür nahiyələrində hökm-fərma olan [hökm sürən] bəzi qanunsuzluqdan əhali narazı olaraq Xuluq qəryəli [Xuluq kəndindən] Hacı Cavad Vəlibəyzadəni vəkil edərək Bakıya ezam etmişlərdir. Mumaileyh [haqqında danışılan] Hacı Cavad əfəndi Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] əzi-əsgər [hərbi çağırış idarəsi] və kənd divanxanalarının milliləşməsi və maarif ümuru [işləri] haqqında bir ərizə təqdim qılaraq, Rəisi-vükəla dəxi lazım gələn tədabiri səriyyəni ittax edəcəklərini [tədbirləri sürətlə görəcəklərini] bəyan buyurmuşlardır.

Kəza [eləcə də] Xuluq Nəşri-Maarif Cəmiyyəti tərəfindən güşad edilmiş [açılmış] olan Xuluq müəllimlər kursunun təsdiq olaraq hökumət kursu ilə müsavi [bərabər] hüquqda tutulması yanında, Maarif Nəzarətinə bir ərizə və ərizəyə ləffən [əlavə edilməklə] kurs proqramını dəxi təqdim edərək, Nəzarəti-müşarünileyha [haqqında danışılan Nazirlik] Xuluq camaatının böylə vətənpərvəranə hərəkətidən son dərəcə məmnun olaraq Maarif naziri həzrətləri səriyyəni [tez bir zamanda] la-

zım gələn müamilatı [işləri] icra eyləyəcəyini bəyan buyurmuşlardır.

Şuşadan

Şuşa Türk Mütəəllimlər Komitəsi tərəfindən Bakı qurultayına 1335 sənəsi 26 həziranda [26 iyun 1919-cu ildə] intixab olunmuş [seçilmiş] nümayəndələrin etdikləri təşəbbüsat sayəsində məzkur [deyilən] komitəyə Şuşa şəhərində Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin Qarabağ şöbəsini təşkil etməyə vəkalət verilmədi.

Məzkur komitənin 14 həziran [iyun] tarixli iclasında bu məsələni həll etdikdə, Müdiriyyət şöbəsinin ümdə heyəti-idarə əzaları [idarə heyəti üzvləri] üzrə Rəşid Yusifzadə, Hacı Zalov, Əziz İbrahim Tahirzadə, Hüseyin Hacızadə, Əsəd Məhərrəmovdan ibarət 5 nəfərlik bir heyət seçildi.

Müdiriyyətin yeni təşkil olunmuş Qarabağ şöbəsinin əvvəlinci iclası 17 həziranda vaqe olub, Rəşidə müdirlik, Hacıya dəftərdarlıq, Əzizə şöbəni idarə etmək, Hüseyinə admnistratorluq və Əsədə katiblik vəzifələri tapşırılmışdır.

Şöbə həman gündən etibarən pərə-kəndə dağılıb pozulmuş həvəskarları toplamağa və lazımı iltizamlar [öhdəliklər] almağa davam edir. Bu günlərdə isə idarə nəfinə [xeyrinə] olaraq “Evliyən subay” operettasını oynamağı təhti-qərara almışdır.

Bir qaç mütəəllimlər [tələbələr] təşəbbüsatı ilə bir arxadaş nəfinə [xeyrinə] olaraq 16 həziranda mövqeyi-tamaşaya qoyduqları operettadan 491 rublə şöbə kassasına vasil olmuşsa da, fəqət bu paradan 241 rublə həman zəvatın [şəxsin] ərizələrinə binaən [əsasən] şöbənin səlahiddi [razılığı] ilə fəqir mütəəllim faydasına

qaytarılmışdır. Bununla bərabər, 29 həziranda Koçeryan nam [adlı] erməni artisti tərəfindən oynanılan operettadan 1335 rublə şöbəyə yetmişdir. Bu paradan yalnız 20 rublə kağıza və 200 rublə 3 ədəd möhürə məsrəf olunmuşdur.

Lənkəranda

Bolşeviklər hiylə və aldatmaq sayəsində Lənkəranda rus, müsəlmanlardan mütəşəkkil Muğan dəstəsinə qalib gəlmişlərdir.

Muğanlıların Lənkəran üzərinə yürüş etdiklərini bilərək [D. N.] Kropotov və [V. D.] Suxorokov musiqi ilə muğanlıları isticbala [qarşılamağa] çıxmışlardır. Şəhərin kənarında müsəlman dəstəsinin komandiri Xoşev bunları həbs edib ştaba göndərmişdir. Bolşeviklərin başçısı olan bu həriflər özlərinin müşkül halını görüb and içmişlər ki, hər bir ixtiyarı Muğan dəstəsinə versinlər, yalnız bunları azad etsinlər və bunlar da öz adamlarına icrayi-nüfuz etsinlər ki, silahlarını muğanlılara verməyə müvəffəq olsunlar. Bunlar da təvəqqe etmişlər ki, atəş kəşib qoşunlarını da şəhərdən çıxarsınlar.

Cavan təcrübəsiz Xoşev bunlara inanıb Şurayi-Hərbiyyəyə sormadan, bizzat kəndisi atəşin dayandırılmasına və yuxarıda zikr edilən şəxslərin azad edilməsinə əmr verir. Eyni zamanda Qırmızı qoşun nəfəratı [əsgərləri] ilə muğanlılar arasında müharibə gedirmiş. Muğanlılara Qızılağac və Caraylı əhalisi müavinət edirmiş.

Kropotov və Suxorokov həbsdən azad edildikdən sonra Qırmızı qoşunlar məxfi surətdə hücum əmri almışlardır. Deməli, muğanlılar səngərlərini buraxıb şəhərdən

çıxdığı zaman bolşeviklər hücumu keçmişlərdi. Muğanlılar mühasirə edilmələrindən və yeksərə [tamamilə, hamılıqla] qırılmalarından ehtiyat edərək qaçmağa başlarlar. Böyləliklə, Xoşevin təcrübəsizliyindən dolayı bu müharibədə muğanlılar uduzmuşlardır.

Muğanlılar ricət edərək [qaçarkən] bolşeviklərə mütəəlliq [məxsus] olan 3 top ilə 2 pulemyotu da özləri ilə bərabər aparmışlardır. Bütün ziyalı müsəlmanlar da muğanlılarla bərabər şəhərdən getmişlərdir. Bunlar sabiqdə bolşeviklərə qulluq edib də sonradan muğanlılara kömək etmişlərdir və şimdiki də bolşeviklərin intiqamından qorxaraq şəhərdən çıxmışlardır. Bolşeviklər müsəlman və ruslardan artıq dərəcədə narazı qalıb arvad-uşaqlarından intiqam almışlardır.

İkinci hissə muğanlıların hücumu keçəcəklərindən ehtiyat edərək Suxorokov və Kropotov Sara cəzirəsində [adasında] gizlənmişlərdir. Axırncı müsəlman qırğınının “pəhləvani” olan Qorlin 33800 rublə pul ilə Salyan təriqi [yolu] ilə Bakıya qaçmışdır. Bu işlərdən dolayı Lənkəran mahalında iki cümhuriyyət əmələ gəlmişdir. Biri Muğan, biri də Lənkəran Cümhuriyyətidir. Qumbaş çayından Cavad mahalınadək birincinin, Qumbaşdan Qala dağınadək ikinci cümhuriyyətin idarəsi altındadır.

Bolşeviklər tərəfindən Mirmehdi xan Talışinski qətl edilib, Nurulla bəy Nəsirbəyov ölümcül surətdə əzilmişdir. Pavel İvanov və Reytmən muğanlılara kömək etdiyi üçün hər ikisi qətl edilmişlərdir. Vəlhasil, hal-hazırda Lənkəranda bolşevik keyfəmayeşası [özbaşınalığı] davam edir.

Azərbaycan Astarası

Lənkəranda bolşeviklər tərəfindən müsəlmanlara qarşı edilən məzalimdən [zülümlərdən] Astarə əhalisi həyəcana gəlib Hüseyn Xəlil bəy və Hacı Osman dəstələrinə talışlılardan könlülər gəlməkdədir. Lənkəranda günahsız olaraq bolşeviklər tərəfindən atəşə tutulan müsəlmanlar üçün intiqam almaq istəyirlər. Talış dağlarında kəndçilər üsyan etmişlərdir. Oarada cavan talışlılar Lənkəran üzərinə hücumu keçmişlərdir.

İyulun 6-da müsəlmanlar hücumu başlayıb Gələdəhnə və Püsədəhnə yanında qızgın müharibə vəqə olub, bolşeviklərə böyük tələfat verilmişdir. Bolşeviklər 12 nəfər meyitlərini buraxıb qaçmışlardır. Onların 8 nəfəri erməni, 3 nəfəri isə rusdur.

Bolşeviklərdən zeylədəki [aşğıdakı] şeylər qənimət alınmışdır: 1 pulemyot, 2 at, 10 kisə un, 10 kisə arpa. Bürcəli və Alekseyev[ka] nam rus kəndləri bitərəflik saxlayıb nə bolşeviklərə və nə müsəlmanlara kömək etməmişlərdir.

TEATRO VƏ MUSIQI**“Operetta”**

Bu gün axşam iyulun 14-də Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən şükəhli [təntənəli] bir surətdə “O olmasın bu olsun” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bu dəfə Məşhədi İbadın rolunu məşhur komik Mirzəəğa Əliyev ifa edəcəkdir. Tamaşa başlanacaq axşam saat doqquzun yarısında. Biletlər satılır teatrın kassasında.

İtmişdir

Göyçay Əxzi-əsgər komissiyası tərəfindən Cəbrayıl Məşhədi Haşım oğlu Cəbrayılzadəyə 10 nisan [aprel] 1919 tarixi ilə 164 nömrəli, yaşı cəhətindən əsgərliyə düşməməyi xüsusunda verilmiş şəhadətnamə itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

5436

İtibdir

Nəsib Heydər oğlunun Tiflis quberniyasından aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir.

5433

İtibdir

Əsədulla Mirzəqəni oğlunun Şamaxıdan aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir.

5434

Bağ satılır

Pirşaqıda Hacı Mirvahab Seyid Kamil oğlunun bağı, Hacı İmaməli oğlunun bağının yanında. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Tatarski, nömrə 33.

5435

Satılır

Dükən, elektrik işığı və hər bir əşyası ilə. Krasnokrestovski küçə, nömrə 22.

5432

İngilis motosiklet, yan arabası ilə (Moto-rio zavodu), beş at qüvvəsində, tamam mükəmməl surətdə olaraq satılır. Talib olan Nikolayevski küçədə “Təbriz” mehmanxanasında kontorda görə bilərlər.

5429

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

10239

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti**Bakı-Ənzəli**

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şextər və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişlərin yaxşı qayı-

rılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor**S. İ. Zaks**

Zöhrəvi, dəri, sifilis və daxili naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicə. Naxoşları hər gün qəbul edir səhər saat 7-dən 8-ədək, axşam saat 6-dan 8-ədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 32-56.

10237

Diş həkimi**B. L. Levin**

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ədək, axşam saat 4-dən 8-ədək. Adres: Sisyanovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

10257

Diş həkimi**E. S. Karşteynbaumun**

Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır. Ünvan: Sisyanovski, nömrə 41, Çadrovının küncündə. Telefon nömrə 22-08. Qəbul edir: 8-dən 1-ədək; 5-dən 7-ədək.

İyul ayının 1-dən naxoşları Buzovnadə Zərbəli Şeyxəli oğlunun bağında qəbul edir.

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Elan

Təzəpir məscidi cənbində [yanında] yarım binalı bir qitə yer, işbu iyul ayının 25-ci günündə müzayidə (torq) [hərrac] olacaqdır. Məlumat üçün Qəzavətxana [Qazılıq] idarəsinə müraciət etməlidir.

Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Qismi-rəsmi**

səh. 231. “Azərbaycan Dəmiryol Müdiriyyətindən / Əmrnamə nömrə 66”: qəzetdə bu iki sətirin yeri dəyişik düşmüşdür.

səh. 232. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı olan Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 233. “Skapada”: bu coğrafi ad qəzetdə təhrif edilmişdir; Şotlandiyanın Orkney adalarında Skapa-Flou limanı nəzərdə tutulur. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Almaniya hərbi-dəniz donanmasının bir hissəsi bu limanda qərq edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh.233. “Hindenburq”: qəzetdə “Gindenburq” kimi getmişdir.

Türküstanda

səh. 234. “Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

Felyeton**Nəşriyyatımızın əsbabi-tərəqqi və tədənnisi – 6**

səh. 242. “Əğani”: ərəb tarixçisi və ədibi Əbülfərəc İsfahaninin bəstəkarlar və müğənilər haqqında əsəri.

İsfahani, Əbülfərəc (897-967): ərəb tarixçisi və ədibi.

“İbnül-Əsir”: Ərəb tarixçisi İbnül-Əsir İzzəddin əl-Cəzərinin ümumi tarix kitabı olan “əl-Kamil fit-tarix” nəzərdə tutulur.

“təbəqat”: alimlərin, şairlərin, müxtəlif peşə sahiblərinin bioqrafiyalarının toplandığı kitablar.

“məqazi”: din uğrunda müharibələrə (qəzalara) dair əsərlər.

“siyə”: Həzrəti-Məhəmmədin həyatından bəhs edən əsərlər.

səh. 244. “Əbül-Fəda namı ilə məruf olan Həma əmirinin”: qəzetdə belə getmişdir: “Həma əmirinin Əbül-Fəda namı ilə məruf olan”. (“Həma” Suriyanın qərbində qədim şəhərin adıdır.)

“Səid əfəndi”: İyirmisəkkizcələbizadə Məhməd Səid paşa nəzərdə tutulur.

səh. 245. “həkkak”: müxtəlif sət materiallar üzərində yazı yaxud şəkil nəqş edən usta.

“Şeyxülislamla bərabər...”: söhbət 1718-1730-cu illərdə Osmanlı şeyxülislamı olan Yenişəhərli Abdulla əfəndidən gedir.

“Sultansəlim”: İstanbulun Avropa hissəsində Fatih rayonunun məhəlləsi.

“Tərcümeyi-Tarixi-Səyyah”: Polşa şərqşünas və səyyahı Tadeuş Krusinskinin İran tarixi haqqında əsərinin türk dilinə tərcüməsi.

“Tarixi-Hindi-qərbi əl-müsəmma bə hədisi növ”: Türk şairi və coğrafiyaşünası Məhməd Süudi əfəndinin əsəri.

“Tarixi-Teymur Gürgan”: Osmanlı tarixçisi Nəzmizadə Mürtəza əfəndinin Şəhabəddin İbn Ərəbşahdan tərcümə etdiyi əsər.

“Tarixi-Misri-qədim və Misri-cədid”: Osmanlı tarixçisi Əhməd Süheylinin əsəri nəzərdə tutulur. “Tarixi-Misri-qədim” (Qədim Misir tarixi) və “Tarixi-Misri-cədid” (Yeni Misir tarixi) əslində iki ayrı əsərdir.

“Gülşəni-xüləfa”: Osmanlı tarixçisi Nəzmizadə Mürtəza əfəndinin Bağdad tarixi haqqında əsəri.

“Üsulül-hikəm fi nizamül-üməm”: İbrahim Mütəfərriqənin “siyasətnamə” üslubunda qələmə aldığı əsəri.

“Füyuzati-miqnatisiyyə”: İbrahim Mütəfərriqənin əsəri.

“Tarixi-Naima”: Osmanlı tarixçisi Naimanın əsəri; qəzetdə təhrif edilmiş, “Tarixi-yəğma” kimi getmişdir.

“Tarixi-Raşid”: Osmanlı şairi və tarixçisi Raşid Məhməd əfəndinin əsəri.

Bakı xəbərləri

səh. 250. “Əhməd Rasim imlası”: Türk müəllifi Əhməd Rasimin məktəblilər üçün qələmə aldığı imla kitabı olan “İmlayi-Osmani”dəki imla qaydaları nəzərdə tutulur.

Azərbaycanda

səh. 252. “Evliyə subay”: Zülfüqar bəy Hacıbəylinin musiqili komediya əsəri.